

იაკობ გოგებაშვილის საბავშვო მოთხრობები

IAKOB GOGEBASHVILI'S CHILDREN'S STORIES

ლადო მინაშვილი
Lado Minashvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქართული ლიტერატურა, ქართული
რეალიზმი, საბავშვო ლიტერატურა, იაკობ გოგებაშვილი
Keywords: Georgian literature, Georgian realism, children's fiction;
Iakob Gogebashvili

ბავშვებისათვის გამიზნული ნაწარმოებები ჩვენში ადრეც იწერებოდა, მაგრამ ქართულ მწერლობაში ეს უბანი მეცნიერულ საფუძვლებს იაკობ გოგებაშვილმა დააყრდნო. ი. გოგებაშვილის ტალანტმა არა მარტო პრაქტიკულ და თეორიულ პედაგოგიკურ მოღვაწეობაში იჩინა თავი, არამედ სრულიად დაუძაბავად შეძლო გამოხატულება მხატვრული სიტყვის სფეროში, კერძოდ, საბავშვო მწერლობაში.

იაკობ გოგებაშვილის მხატვრული შემოქმედების თემატიკა განსაზღვრულია პედაგოგიკური ამოცანებით და მკაფიოდ დიდაქტიკური შინაარსისაა, შეიცავს მეცნიერულად გამართულ ცოდნას და ატარებს შემეცნებით-ესთეტიკურ ხასიათს. როგორც დიდი მოღვაწის, პედაგოგის საქმიანობა, ი. გოგებაშვილის მხატვრული შემოქმედებაც ეფუძნება მის ეროვნულ კონცეფციას.

ი. გოგებაშვილის თვალსაზრისით, მოზარდის ინტერესის გაცხოველება ისეთ მასალას შეუძლია, რომელიც შინაარსეულად ახლოს არის მის გამოცდილებასთან; ერთი სიტყვით, თუ გვინდა, რომ ყმაწვილს გონების გახსნაში დავეხმაროთ, მას უსათუოდ სწავლება იმ გარემოს შესწავლით უნდა დავაწყებინოთ, რომელიც მოზარდთან უფრო ახლოსაა, ამდენად მისთვის საინტერესოა ნაცნობი ბუნება, მცენარეები, ცხოველები, ფრინველები...

გოგებაშვილის მოთხრობები, შემეცნებით ფუნქციასთან ერთად, მკაფიოდ გამოხატული ეთიკური მიზანდასახულობის შემცველია. ბავშვებისათვის გამიზნული მოთხრობები მოწოდებულია, გამოიწვიოს მკითხველში სიბრალულის, თანაგრძნობის, სიყვარულის, სიკეთის ქმნის ზნეობრივი შინაარსის გრძნობები; არ იქურდო, ქადაგებს ერთი მოთხრობა („სანდრო და ვაშლი“), საკუთარი ოფლით მოიპოვე პური შენი არსობისა, მხოლოდ ისაა გემრიელი, ის შეგერგება, – ღალადებს მოთხრობა „პატიოსანი და უპატიოსნესი“. ნუ მოეპყრობი ავად შენზე უმწეოს, ნუ აწვალე, დააცხრე შენი სიბრაზე, გამოუსწორებელი ქმედება რომ არ ჩაიდინო. იაკობ გოგებაშვილის ეთიკურ-შემეცნებით ინტერესებში ის დამოძღვრაც შემოდის, რომ დაგანახვოს, შენი სულწასულობით, მოუთმენლობით რა ზიანი შეგიძლია მოუტანო ჯერ შენს თავს და მერე სხვებსაც („მოუთმენლობის

მსხვერპლი“). „ორკეცი ფასი სწავლისა“ – ეს მოთხრობა პატარებს არიგებს, რომ ყბედობა, უაზრო ლაპარაკი საზიანოა. მოთხრობა „სიკეთე ბოროტისათვის“ მოზარდს აფრთხილებს, რომ არავის უნდა დახედო ზემოდან, არ უნდა დასცინო ნაკლის გამო, რომ კარგია სულგრძელობა, ის არ უნდა გაუკეთო სხვას, რაც შენ გულს გატკენს, დაგამცირებს. სუსტი არ უნდა დაჩაგრო („სპილო და ქიანჭველა“). მოთხრობა „თავის განირვა მტრისათვის“ მოზარდს ასწავლის, რომ გიყვარდეს არა მხოლოდ მოყვასი შენი, არამედ მტერიც შენი, მის მიმართ იყავი სულგრძელი, თუ გინდა, სიკეთით მოგიბრუნდეს ყველაფერი. ასეთია ის ზნეობრივი ნორმები, რასაც მოუბერებლად და მოუქანცავად ქადაგებს ჩვენი მწერალი თავის მოთხრობებში.

ხშირად, ძალიან ხშირად, მწერალი ზნეობის გაკვეთილებს ყმანვილებს ცხოველთა და ფრინველთა მაგალითებით აძლევს. ბავშვებისათვის ასეთი მაგალითები ძალზედ ეფექტურია, რამდენადაც ცხოველთა და ფრინველთა ქცევები საკუთრივ ბავშვების ბუნებასთან უფრო მიახლოებულია.

ი. გოგებაშვილის მოთხრობების ერთი ნაწილი იგავების ხასიათს ატარებს. ეს იგავური თხრობანი მოზარდებს თანდათან იმასაც აჩვენებს, რომ მხატვრული აზრის გადატანა მოახერხონ ერთი რიგის მოვლენებიდან სხვა რიგის მოვლენებზე; თანდათან აჩვენებენ მხატვრულ განზოგადებას და ხელოვნების ნიმუშთა მიერ ნამდვილი ესთეტიკური ტკობის სიბრტყეზე აყენებენ.

თუ, მაგალითად, ვაჟ-ფშაველას ბრწყინვალე მოთხრობებში ფანტაზიის საზღვარდაუდებელი თამაში იტაცებს მკითხველს, თუ ვაჟასთან ფრინველები და ცხოველები იუბილეს, „ქორწილს იხდიან, ადამიანებისდაგვარად მოიღებენ, ადამიანებივით რევერანსებს უკეთებენ ერთმანეთს, სადღეგრძელოებს, შემოსასწრებს სვამენ და სიმღერას მღერიან“ (გრ. კიკნაძე), იაკობის მოთხრობებში მწერლის მიზანსწრაფვა, მისი თხრობა, წარმოსახვა მწერლისა სავსებით შეესატყვისება ბავშვების წარმოსახვის უნარს, მათ ფანტაზიას. იაკობ გოგებაშვილი, მეცნიერულ ცოდნაზე დაყრდნობით, მის საფუძველზე ისე აშინაარსებს ცხოველთა და ფრინველთა ინსტინქტებს, მათ ბუნებრივ უნარებსა და შესაძლებლობებს, მათ ქცევებსა და მოქ-

მედებებს, როგორც ბავშვები ბუნებრივად წარმოიდგენენ ამას, როგორც ისინი ასულდგმულებენ არა მარტო ცოცხალ ბუნებას, როგორც ისინი უცქერიან, არა მარტო ცხოველებსა და ფრინველებს მათთან დაახლოებულად, დანათესავებულად, მათ ტოლებად, არამედ როგორც ისინი ასულდგმულებენ თავიანთ სათამაშოებს; შესაძლოა, მოზარდისთვის უცნაურად გამოიყურებოდეს გახარებული თუ დაღონებული ფრინველები, სამშობლოზე დარდით შენუხეებულები, მეხსიერებით და მგრძნობიარობით აღჭურვილები, მაგრამ ბავშვებისათვის ეს ყველაფერი სავსებით ბუნებრივია.

მწერლის მიერ განსახიერებული ცხოველთა და ფრინველთა მოქმედებები და ქცევები შესაძლებლობის ფარგლებში დაახლოებულია ადამიანურ ქცევებსა და მოქმედებებთან და არც მათი ბუნებრივი თვისებებია შეცვლილი, რაც დიდ დამაჯერებლობასაც აპირობებს მის მიერ გადმოცემულისას და, ამასთანავე, მოზარდების ინტერესების მოპასუხედაც გამოდის.

ლიტერატურა:

გოგებაშვილი, ი. (1955). თხზულებანი, ტ. IV. თბილისი: „საქართველოს სსრ განათლების სამინისტრო“.

ევგენიძე ი., მინაშვილი ლ. (2013). ქართული ლიტერატურა (XIX საუკუნე). თბილისი: „საქართველოს მაცნე“.

Children's literature in Georgian literature was based on scientific foundations by Iakob Gogebashvili. Iakob Gogebashvili's talent not only manifested itself in practical and theoretical pedagogical activity but also was able to express itself in the field of literature, in particular, in children's writing.

The themes of Iakob Gogebashvili's artistic work are defined by pedagogical tasks and have didactic content, contain scientific knowledge and have a cognitive and aesthetic value. Iakob Gogebashvili's work is based on his national concept.

According to Iakob Gogebashvili, a teenager can be interested in material that is substantially close to his experience. We should start teaching the young adult the environment that is closest to him. He is interested in familiar nature, plants, animals, birds...

Gogebashvili's stories, along with their cognitive function, have a distinct, ethical purpose. The purpose of stories intended for children is to evoke a sense of compassion, love, kindness; Do not steal - preaches one story ("Sandro and the Apple"), do not treat the helpless badly, do not mistreat others, calm your anger, do not commit irreparable action. Iakob Gogebashvili's ethical-cognitive interests also include what your impatience can do to you and then to others ("Victim of Impatience"). The story "Sacrifice for the Enemy" teaches a teenager to love not only his neighbour but also the enemy, to be kind towards him. Such are the moral norms that the writer preaches in his stories.

Often the writer gives moral lessons to boys with the help of the animals and birds. For children, such examples are very effective, as the behaviours of animals and birds are closer to the nature of children.

Some of Iakob Gogebashvili's stories are fables. This parable also gradually acquaints adults with the ability to transfer artistic thought from one series of events to another; gradually they show an artistic generalization.

The world of nature, animals, birds are not only found in the Gogebashvili's prose, but also with the master of the embodiment of this world, the genius Vazha-Pshavela. If in Vazha's brilliant stories the boundless play of fantasy captivates the reader, if with Vazha birds and animals celebrate the jubilee, "they celebrate the wedding, they eat like people, they drink toasts like people and sing a song", Iakob Gogebashvili, based on scientific knowledge, shows the instincts of animals and birds, their natural skills and abilities, their behaviours and actions, as children naturally imagine it.

The actions and behaviours of animals and birds embodied by the writer are as close as possible to human behaviours and actions, nor have their natural properties been altered, which leads to great persuasiveness and at the same time, responds to the interests of adults.

Iakob Gogebashvili, while writing short stories and compiling reading books for boys, was guided by the idea that he should give as much attractive force as possible to the narrative material, so that, on the one hand, it would be interesting and, on the other hand, enrich a child's mind.

References:

- Gogebashvili, I.** (1955). tkhzulebani, t'. IV. tbilisi: „sakartvelos ssr ganatlebis saminist'ro“. [Works, Vol. IV. Tbilisi: Ministry of Education of the Georgian SSR].
- Evgenidze, I., Minashvili, L.** (2013). kartuli lit'erat'ura (XIX sauk'une). tbilisi: „sakartvelos matsne“. [Georgian Literature (19th century). Tbilisi: “Sakartvelos Matsne”].